

Avoin tiede ja tutkimus –hankkeen strategiaryhmän 15. kokous

Aika: 13.12.2016 klo 14-16

Paikka: Opetus- ja kulttuuriministeriö, kokoushuone Väinämöinen, Meritullinkatu 10, Helsinki

Osallistujat:

Erja Heikkinen, opetus- ja kulttuuriministeriö (puheenjohtaja)

Juha Haataja, opetus- ja kulttuuriministeriö (varapuheenjohtaja)

~~Virve Hokkanen, ympäristöministeriö~~

Kristiina Hormia-Poutanen, Kansalliskirjasto

~~Kai Husso, työ- ja elinkeinoministeriö~~

Seppo Kangaspunta, työ- ja elinkeinoministeriö

~~Minna Karvonen, opetus- ja kulttuuriministeriö~~

Eeva Kaunismaa, opetus- ja kulttuuriministeriö

Kimmo Koski, CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy

Sari Löytökorpi, valtioneuvoston kanslia

~~Heikki Mannila, Suomen Akatemia~~

~~Anne Miettinen, liikenne- ja viestintäministeriö~~

~~Tuomo Mäki, valtiovarainministeriö~~

Sami Niinimäki, opetus- ja kulttuuriministeriö

Mikko Peltonen, maa- ja metsätalousministeriö

Seliina Päällysaho, Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Tuire Santamäki-Vuori, Terveystieteiden tutkimuskeskus

~~Hanna Miina Sihvonen, sisäministeriö~~

Viveca Still, opetus- ja kulttuuriministeriö

~~Timo A. Tanninen, sosiaali- ja terveysministeriö~~

Tuuli Toivonen, Open Knowledge Finland ry

Thomas Wilhelmsson, Helsingin yliopisto

Pirjo-Leena Forsström, CSC – Tieteen tietotekniikan keskus (pysyvä asiantuntija)

Anne Kauhanen-Simanainen, valtiovarainministeriö (pysyvä asiantuntija)

Jenni Hyppölä, CSC – Tieteen tietotekniikan keskus (sihteeri)

Liitteet:

Liite 2: Edellisen kokouksen muistio

Liite 4: Toimintakulttuuriselvitys

Liite 6: Hankearviointiraportti

ASIALISTA

1. Kokouksen avaus ja esityslistan hyväksyminen

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 14.02.

Siirrettiin kohta 3 Tilannekatsaus kustantajaneuvotteluista ja tutkijoiden vetoisuus käsiteltäväksi myöhemmin kokouksessa.

2. Edellisen kokouksen 8.11. pöytäkirja, Liite 2.

Hyväksyttiin edellisen kokouksen pöytäkirja.

Keskusteluasiat

3. Tilannekatsaus kustantajaneuvotteluista ja tutkijoiden vetoisuus (Kristiina Hormia-Poutanen)

Kristiina Hormia-Poutanen kertoi tuoreimmat uutiset kustantajaneuvotteluista. Tilanne on vaikea, mutta OKM:n kannanotto avoimen tieteen puolesta sekä tutkijoiden tiedonhinta.fi -vetoisuus ovat auttaneet asiaa ja herättäneet mielenkiintoa kustantajien taholla. Yhden kustantajan kanssa on saatu aikaan kompromissitulos. Kaikkia sopimuksia ei voida lakkauttaa, vaikei tavoitteita saavutettaisi.

Tuuli Toivonen kertoi muutama viikko sitten käynnistetystä tutkijoiden tiedonhinta.fi –aloitteesta, joka perustettiin tueksi neuvotteluille. Elleivät neuvottelut pääty halutusti, tutkijoilla on myös mahdollisuus osallistua Elsevier-boikottiin. Tällä hetkellä vetoisuuden on allekirjoittanut yli 2600 tutkijaa, joista suurin osa on yliopistoista. Mukana on lähes 400 professoria. Suuri osa akatemiaprofessoreista ja –tutkijoista on allekirjoittanut vetoisuuden. Toivonen kertoi aloitteen saaneen kansainvälisesti hyvää palautetta, mutta myös viestejä, että Suomi yksin on liian pieni toimija. Tutkijoiden bottom up –liik ehdintä on kuitenkin hyväksi.

Keskustelussa todettiin vetoisuuden herättäneen kiinnostusta paitsi kustantajissa, myös muiden maiden neuvottelijoissa ja akateemisissa toimijoissa. Edelleen todettiin, että Suomessa on tukea neuvotteluihin sekä ylä- että ruohonjuuritasolla. Opetusministeriltä on saatu tuki tiukalle kannalle.

4. **Toimintakulttuuriselvitys:** tulokset ja tarve selvitykseen 2017
Pääsihteeri Pirjo-Leena Forsström esitteli toimintakulttuuriselvitystä ja sen tuloksia. Selvityksen kohteena olivat korkeakoulut, tutkimuslaitokset, yliopistosairaalat sekä tutkimusrahoittajat. Alustava analyysi tehtiin internetissä avoimesti saatavasta tiedosta, jota täydennettiin organisaatioille lähetetyllä kyselyllä. Kaikki organisaatiot eivät vastanneet kyselyyn, mikä selittää joidenkin tahojen heikon menestyksen. Toisaalta monet organisaatiot olivat merkittävästi parantaneet tuloksiaan. Selvityksessä nousivat esiin huomattavimpina toistettavuuden ja todennettavuuden esteinä laatuongelmat, juridiset ongelmat sekä rahoitus ja resurssit. Näihin tulee kiinnittää huomiota ensi vuoden toiminnassa. Vuoden 2017 toimintakulttuuriselvitys ehdotettiin kohdistumaan avoimuuteen liittyvään opetus- ja koulutustoimintaan organisaatioissa.

Keskustelussa todettiin, että selvitysprosessi toimii myös insentiivinä organisaatioille parantaa toimintaansa ja että etenkin tutkimusrahoittajien osalta selvityksen voisi tehdä vielä ensi vuonna. Todettiin, että korkeakoulujen tulossopimukseen on kirjattu tavoitteita selvityksen tuloksiin liittyen, joten selvitys on päivitettävä jossain välissä. Esille nostettiin toive arvioida rahoittajien osalta tilanne myös 2017, sekä mahdollisesti myös muiden organisaatioiden. Keskusteltiin mahdollisuudesta segmentoida arviointia eli toteuttaa erityyppisille toimijoille perustellusti erilainen arviointi.

5. **Avoimuuden Pyöreä Pöytä –tilaisuudet 2017:** keskustelu teemoista

Pääsihteeri Pirjo-Leena Forsström esitteli ehdotusta vuoden 2017 Avoimuuden pyöreän pöydän teematapaamisista. Teemoiksi ehdotetaan kansainvälistä yhteistyötä, tutkimuksen laadun kysymyksiä ja avointa TKI-toimintaa.

Keskustelussa tuotiin esiin kansainvälisellä tasolla (EU, OECD) vaikuttava digitalisaatioteema. Todettiin, että eri tilaisuuksissa voidaan tarvittaessa käyttää erilaisia formaatteja. Toivottiin elinkeinoelämän ja yritysten saamista mukaan keskusteluun, ja todettiin, etteivät yritystoiminta ja avoimuus ole lähtökohtaisesti ristiriidassa keskenään. Samoin muistutettiin hankearvioinnissa esiin nostetusta kansainvälisestä ulottuvuudesta, jota tulisi vahvistaa. Lisäksi todettiin, että teemoiksi ehdotetut tutkimuksen

meritoitumis- ja rahoituskysymykset voidaan sisällyttää alkuperäisen ehdotuksen teemoihin.

6. **Hankkeen arviointi:** keskustelu arvioinnin tuloksista ja ehdotuksista

Juha Haataja esitteli hankkeesta teetettyä arviointia, jossa selvitettiin vaikuttavuutta tähän asti sekä ehdotettuja toimenpiteitä hankekauden loppuun ja sen jälkeen. Käynnissä olevan hankkeen lisäksi avoin tiede on myös vaikuttava megatrendi, joten näiden kahden erottaminen ei aina ole selvää. Arvioinnissa katsottiin kolmea tasoa: yleinen kiinnostavuus, politiikkataso sekä käytännön toimenpiteet. Materiaalia kerättiin sekä haastatteluilla että verkon kautta yhteensä lähes 400 informantilta. Selkeimmin vaikuttavuus näkyy selvityksen mukaan avoimessa julkaisutoiminnassa, ja tärkein nouseva teema on avoin data. Yhteenvetona hankkeen voidaan todeta olleen menestystarina, ja sen vaikuttavuus voidaan tunnistaa kaikella kolmella tasolla, vahvimmin kiinnostuksen herättämisen tasolla, keskivahvasti strategioihin vaikuttamisessa, ja alkaneena käytäntöjen muutoksen osalta.

Keskustelun aikana todettiin, että tutkimuksen ja opetuksen muuttuessa avoimeksi koko yliopistosektorilla on käynnissä Uberiin ja Airbnb:iin verrattava muutoshaste. Todettiin, että hankkeen konsepti kannattaisi dokumentoida kv-viestintää varten. Hyviä käytäntöjä voidaan viedä eteenpäin OSPP:ssa esimerkiksi arkkitehtuurinäkökulman kautta. Kansainvälisyysnäkökulma on tärkeä myös meritoitumisen kannalta, koska tutkimuksen kenttä on kansainvälinen. Samoin esimerkiksi rahoitushakemusten arvioinnissa voidaan antaa suosituksia ja syötteitä, miten avoimuutta tulisi arvioida. Suomen Akatemialla on tästä aiheesta käynnissä oma työ. Avoimuuden todettiin olevan nouseva trendi kaikilla yhteiskunnan sektoreilla, eivätkä tiede ja tutkimus ole kokonaisuudesta irrallisia. Avoimuudesta on saatavilla hyötyä kokonaisvaltaisesti ja organisaatioiden ja tutkijoiden kannattaa hyödyntää nämä mahdollisuudet.

Merkittiin, että keskustelun aikana puheenjohtaja Erja Heikkinen poistui ja varapuheenjohtaja Juha Haataja siirtyi puheenjohtajaksi.

Päätösasiat:

7. **ATT-hankkeen vuoden 2017 toimintasuunnitelma** (Pirjo-Leena Forsström)

- Pääsihteeri esitteli hankkeen tilannetta ja toimintasuunnitelmia. Vuoden 2017 painopisteitä ovat erityisesti avoimen tieteen koulutustoiminnan saaminen osaksi korkeakoulujen opetusohjelmia, aineistohallinnan sisällyttäminen osaksi opetusta, muun muassa tutkimuslupiin, suostumusprosessiin ja anonymisointiin liittyvä koulutus (yhteistyössä FSD:n kanssa). Edelleen painopisteitä ovat avoin TKI-toiminta, työryhmissä etenevä juridisten esteiden poisto, sekä laadun, toistettavuuden ja todennettavuuden parantaminen, sisältäen hyvät käytännöt, ohjeet, sopimukset, riskien hallinnan ja kv-yhteentoimivuuden. Lisäksi kv- yhteistyörakennetta parannetaan.

Strategia- ja asiantuntijaryhmät kokoontuvat molemmat neljä kertaa. Vielä toimivista työryhmistä osa on jo toimeksiantonsa loppusuoralla, ja nekin kokoontuvat harvemmin. Lisäksi voidaan tarvittaessa hyödyntää työpajoja ja täsmäselvityksiä.

ATT-foorumi järjestetään lokakuussa teemalla yritys- ja innovaatiotoiminnan rajapinnat avoimuuteen

Keskustelussa todettiin, että olisi tärkeää voida kertoa mahdollisimman aikaisin, miten hankkeen tavoitteita edistetään hankekauden jälkeen. Ehdotettiin avoimuuden mallimaa –tavoitteen kytkemistä osaksi Suomi 100-vuotta –juhlavuositeemaa. Osaamisen kehittämistä erityisesti aineistohallinnan osalta pidettiin tärkeänä. Tuotiin esille, että osa kentästä on jo hyvin valveutunut avoimuuden suhteen, kun taas toiset eivät ole siitä lainkaan kiinnostuneita. Avoimuus tulisi valtavirtaistaa osaksi kaikkea normaalia toimintaa tutkimusorganisaatioissa ja tiedotusta tulisi suunnata etenkin jälkimmäiselle ryhmälle. Hyödyntämisenäkökulma tulisi ottaa entistä vahvemmin esille, kuten AMK-maailmassa on avoimen TKI-toiminnan osalta mietitty.

Todettiin, että joitakin jatkotoimenpiteitä on olemassa, esimerkiksi korkeakoulujen tulossopimusten yhteydessä määritellyt avoimuuden tavoitteet. ATT:n ja KDK:n ohjausryhmille on suunniteltu yhteistä kokousta, jossa jatkosta voidaan keskustella tarkemmin. Yhteistyön tuloksena syntynee yhteinen näkemys

jatkosta, mahdollisista pysyvistä rakenteista tai hanketyyppisistä toimenpiteistä 2017 jälkeen.

Päätös: Jatketaan vuoden 2017 toiminnan valmistelua esitellyn mukaisesti.

Tiedoksi

8. EOSC:n (European Open Science Cloud) kuulumisia (Sami Niinimäki)

Sami Niinimäki kertoi kuulumisia EOSC:sta. Komissiossa on valmistelussa tiekartta, joka valmistunee pääsiäisen 2017 tienoilla. EOSC:n korkean tason asiantuntijaryhmän puheenjohtaja Barend Mons sekä komission Jean-Claude Burgelman kiertävät jäsenmaita, jotka olisivat ensimmäisten joukossa valmiita sitoutumaan hankkeeseen.

Niinimäki pyysi CSC:n Kimmo Koskea kertomaan tarkemmin pilottihankkeesta. Koski kertoi kaksivuotisen pilotin alkavan vuoden 2017 alussa 10 miljoonan euron budjetilla. CSC on mukana Suomesta, ja hanketta koordinoi brittiläinen STFC. Toiveena olisi puhua enemmän ekosysteemistä kuin raudasta eli laitteistoista. Koski totesi aktiivisuuden olevan hyväksi, koska tilanne elää jatkuvasti, ja kertoi antavansa mielellään lisätietoja.

Kristiina Hormia-Poutanen kertoi olevansa OSPP:n Cloud-ryhmässä, ja vievänsä arkkitehtuuriajattelua tätä kautta eteenpäin. Keskustelussa todettiin, että ainakin OSPP:n Cloud-ryhmän kautta ja pilottien osalta voitaisiin vaihtaa ajatuksia esimerkiksi hallintomalliin, kansalliseen rahoitukseen, pragmaattiseen implementaation sekä sen arkkitehtuuriin liittyen.

9. Vuoden 2017 kokousaikataulu

Vuoden 2017 kokousajat ovat, joista lähetetään myöhemmin kalenterikutsu, ovat:

- 14.2. 10-12
- 30.5. 10-12
- 22.9. 10-12
- 28.11. 13-15

(Muistion kirjoitusvaiheessa kaikkien em. kokousten kokouspaikaksi vahvistui OKM:n neuvotteluhuone Kalevala, Meritullinkatu 10).

10. **Muut asiat**

Ei muita asioita.

11. **Kokouksen päättäminen**

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 15.45.